

Gerechtshof Den Haag
Zaaknummer: 200.302.332
Roldatum: 5 maart 2024

AKTE OVERLEGGING PRODUCTIES
MILIEUDEFENSIE C.S.

inzake:

- 1. Vereniging Milieudefensie**
gevestigd te Amsterdam
- 2. Stichting Greenpeace Nederland**
gevestigd te Amsterdam
- 3. Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee**
gevestigd te Harlingen
- 4. Stichting ter bevordering van de Fossilvrijbeweging**
gevestigd te Amsterdam
- 5. Stichting Both ENDS**
gevestigd te Amsterdam
- 6. Jongeren Milieu Actief***
gevestigd te Amsterdam

Geïntimeerden, oorspronkelijk eiseressen,

Gezamenlijk te noemen: "**Milieudefensie c.s.**"

Advocaten:

mr. R.H.J. Cox, mr. M.J. Reij, mr. A.J.M. van Diem

tegen:

Shell plc

gevestigd te Londen, Verenigd Koninkrijk

Appellante, oorspronkelijk gedaagde

Advocaten:

mr. D.F. Lunsingh Scheurleer, mr. T. Drenth

en:

Stichting Milieu en Mens

gevestigd te Zwolle

Gevoegde partij aan de zijde van Shell plc

Advocaat:

mr. dr. D.J.B. Bosscher

* De Vereniging Jongeren Milieu Actief - de jongerenorganisatie van Vereniging Milieudefensie - is per 1 september 2022 ontbonden. Haar activiteiten zijn voortgezet binnen Milieudefensie.

Edelgrootachtbaar college,

1. Onder verwijzing naar de ter zitting van 6 juni 2023 gemaakte procedureafspraken brengt Milieudefensie c.s. ten behoeve van het (schriftelijk) pleidooi Producties MD-561 t/m MD-579 in het geding. Een productielijst wordt aan deze akte gehecht. Het betreft (i) nieuwe producties die vanaf begin december 2023 zijn verschenen en (ii) reactieve producties naar aanleiding van de door Shell en M&M overgelegde stukken.

(I) Reacties op expertverklaringen Shell

Productie MD-561: P. Erickson and dr. F. Green, Expert letter: Review of Druce and Mulder reports

2. Erickson en Green reageren op het zeer omvangrijke rapport van Richard Druce van NERA Economic Consulting (Productie S-122 van Shell) en de verklaring van prof. Mulder (S-124 van Shell). In een overzichtelijke en duidelijke verklaring van 16 pagina's weerleggen zij de argumenten van Druce en Mulder.
3. Erickson is onderzoeker bij het Stockholm Environmental Institute en auteur van een groot aantal *peer-reviewed* studies over de wijze waarop beleid, acties en infrastructuurprojecten effect hebben op de uitstoot van broeikasgassen. Zijn werk is gepubliceerd in belangrijke wetenschappelijke tijdschriften, waaronder Nature, Nature Climate Change, Nature Energy, Environmental Research Letters en Climatic Change. Green is gespecialiseerd in de politieke, bestuurlijke en ethische dimensies van duurzame transitie. Ook zijn werk is gepubliceerd in *peer-reviewed* tijdschriften waaronder Nature Climate Change, Climatic Change, Climate Policy, de American Political Science Review en Global Environmental Politics. Korte CV's van Erickson en Green zijn te vinden op p. 17 van Productie MD-561.
4. Erickson en Green zijn tevens co-auteurs van de expert letter die Druce in zijn rapport bespreekt (Productie MD-469). Erickson heeft eveneens in eerste aanleg twee expert letters geschreven in reactie op Mulder (Producties MD-337 en MD-339).

Productie MD-562: Verklaring prof. S. van Wijnbergen en prof. R. van der Ploeg, Comments on the Mulder/NERA (MN) reports

5. Evenals Erickson en Green, reageren ook Van Wijnbergen en Van der Ploeg op het rapport van Druce en de verklaring van Mulder. Ook zij weerleggen de argumenten van Druce en Mulder.
6. Van Wijnbergen was hoogleraar aan Warwick University, Princeton en de London School of Economics en secretaris-generaal van het Ministerie van Economische Zaken met speciale verantwoordelijkheid voor het mededingingsbeleid en de hervorming van de energiemarkten. Ook werkte hij 13 jaar als econoom bij de Wereldbank. Van Wijnbergen is momenteel hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam en bestuursadviseur bij De Nederlandsche Bank (DNB). Van der Ploeg is hoogleraar economie aan de Universiteit van Oxford en deeltijd hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam. Zijn onderzoek richt zich onder meer op de economische aspecten van klimaatverandering en energie. Korte CV's van Van Wijnbergen en Van der Ploeg zijn opgenomen op p. 8 van Productie MD-562.

Productie MD-563A t/m MD-563D: Diverse stukken over Shell's trading business

7. Onderstaande vier producties worden ingediend in verband met het rapport van Druce en zijn betoog rondom Shell's trading business.
 - A. *Data Desk 28 februari 2024, 'An overview of Shell's trading unit'*
 - B. *Financial Times 3 mei 2023, 'Shell, BP and Total out-trade Vitol, Trafigura, Mercuria and Gunvor'*
 - C. *The Washington Post 30 juli 2020, 'There's a Wheeler-Dealer Inside Shell'*
 - D. *Bloomberg 30 maart 2021, 'Big Oil's Secret World of Trading'*

Productie MD-564: Brian C. Prest april 2022, Partners, Not Rivals: The Power of Parallel Supply-Side and Demand-Side Climate Policy

8. Eveneens in reactie op het rapport van Druce en de verklaring van Mulder wordt dit rapport van Brian C. Prest overgelegd.

Productie MD-565A en MD-565B: Bevindingen over de invloed van OPEC en non-OPEC landen op olieprijsen

9. Onderstaande stukken van de Amerikaanse Energy Information Administration zien op de prijsvorming van olie. Dit in reactie op onder andere het rapport van Druce.
 - A. *US Energy Information Administration, What drives crude oil prices: supply non-OPEC*
 - B. *US Energy Information Administration, What drives crude oil prices: supply OPEC*

Productie MD-566: Expert Report professor J. Rogelj

10. Professor J. Rogelj is hoogleraar Climate Science & Policy aan het Imperial College London, Director of Research van het Grantham Institute en auteur van meer dan 125 *peer-reviewed* artikelen over klimaatverandering, de reductie van broeikasgasemissies en klimaatscenario's. Hij is onder meer hoofdauteur van diverse IPCC-rapporten, hoofdauteur van de Emissions Gap-rapporten en adviseur van de EU in de European Union Scientific Advisory Board on Climate Change. Het CV van prof. Rogelj is als bijlage aan zijn verklaring gehecht.
11. In reactie op de verklaring van prof. Hawkes (Producties S-123 van Shell) beschrijft prof. Rogelj de conceptuele achtergrond, belangrijke kenmerken en beperkingen van gemodelleerde reductiescenario's en beoordeelt hij de calculaties van Hawkes.

Productie MD-567: Expert Statement dr. L. van Beek

12. Dr. Van Beek is postdoctoraal onderzoeker bij het Copernicus Institute of Sustainable Development te Utrecht en expert op het gebied van het gebruik van Integrated Assessment

Models (IAMs) in klimaatbeleid. Dr. Van Beek promoveerde op dit onderwerp. Haar expertise wordt beschreven op p. 1 van Productie MD-567.

13. Ook Dr. Van Beek reageert op de verklaring van prof. Hawkes (Productie S-123 van Shell) en geeft belangrijke toelichting voor een beter begrip van IAMs.

Productie MD-568A t/m MD-568H: Informatie en achtergrond over IEA-modellering en informatie over Shell's omzet op basis van IEA-landengroepen

14. Onderstaande stukken dienen als reactie op de vele stukken van Shell en M&M over de haalbaarheid van de energietransitie en de vele verwijzingen naar IEA-rapporten en de modellering/scenario's die daaraan ten grondslag liggen.

- A. *IEA 11 mei 2021, A closer look at the modelling behind our global Roadmap to Net Zero Emissions by 2050*
- B. *IEA, Understanding GEC Model scenarios*
- C. *IEA, 24 maart 2022, At IEA Ministerial Meeting, global energy leaders vow to strengthen energy security and accelerate clean energy transitions*
- D. *IEA 24 maart 2022, 2022 IEA Ministerial Communiqué*
- E. *IEA 7 december 2023, COP28 and IEA High-Level Dialogues conclude with strong consensus on energy transition*
- F. *IEA 14 februari 2024, At IEA Ministerial Meeting and 50th Anniversary, global leaders pledge to strengthen energy security and accelerate clean transitions to keep 1.5 °C target alive*
- G. *IEA 14 februari 2024, 2024 IEA Ministerial Communiqué*
- H. *Omzet Shell op basis van IEA-landengroepen*

(II) Ontwikkelingen COP28

Productie MD-569A t/m MD-569D: Diverse stukken over COP28

15. Onderstaande vier producties zijn nieuwe stukken over de klimaatconferentie COP28, die in december 2023 plaatvond.
- A. *Persbericht UNFCCC van 13 december 2023 over COP28*
 - B. *UNFCCC 13 december 2023, Outcome of the first global stocktake*
 - C. *Nature 14 december 2023, COP28: the science is clear — fossil fuels must go*

- D. *Fossil Fuel Non-Proliferation Treaty, 2 december 2023, At COP 28, Colombia joins call for Fossil Fuel Treaty, strengthening international climate leadership*

(III) Ontwikkelingen klimaatrechtszaken

Productie MD-570A t/m MD-570G: ontwikkelingen in buitenlandse klimaatrechtszaken

16. Onderstaande zeven stukken hebben betrekking op buitenlandse klimaatrechtszaken. De eerste vijf stukken zijn nieuw. De laatste twee zijn uitspraken in Amerikaanse klimaatzaken waar in de nieuwe uitspraak in de Juliana-zaak (Productie MD-570E) naar wordt verwezen. Deze stukken dienen mede ter reactie op de door Shell overgelegde uitspraken in andere buitenlandse klimaatzaken.
- A. *Uitspraak Supreme Court of New Zealand van 7 februari 2024 in de zaak Smith v. Fonterra et al.*
- B. *Onofficiële Nederlandse vertaling van het arrest van het Hof van Beroep Brussel van 30 november 2023 in Vzw. Klimaatzaak v. België (originele Franse versie eerder overgelegd als MD-533)*
- C. *Persbericht 20 februari 2024, Mayor Johnson, City of Chicago sues oil and gas companies for climate deception*
- D. *Lord Robert Carnwath, februari 2024, ClientEarth v Shell: What future for derivative claims?*
- E. *United States District Court for the District of Oregon 29 december 2023 inzake Juliana v. the United States of America*
- F. *Supreme Court of the State of Hawai'i, 13 maart 2023, Hawai'i Electric Light Company, Inc (opinion of the court en concurring opinion)*
- G. *Montana First Judicial District Court, 14 augustus 2023, Held v. State of Montana*

(IV) Reactieve stukken naar aanleiding van de producties van Shell over EU-regelgeving

Productie MD-571A t/m MD-571F:

17. Onderstaande stukken worden ingediend in aanvulling en reactie op de vele producties die Shell over EU-regelgeving heeft overgelegd.
- A. *European Scientific Advisory Board on Climate Change 18 januari 2024, Towards EU climate neutrality: progress, policy gaps and opportunities*
- B. *Europese Commissie 18 december 2023, Commission calls on Member States to improve their National Energy and Climate Plans to ensure collective achievement of the EU's 2030 targets*

- C. *Carbon Disclosure Project Comment on EU climate ambition for 2030 and for the design of certain climate and energy policies of the European Green Deal*
- D. *Climate Analytics september 2022, 1.5°C Pathways for the EU27: accelerating climate action to deliver the Paris Agreement*
- E. *Prof. J. Rogelj, Grantham Institute Science Brief, March 2023, Belgium’s national emission pathway in the context of the global remaining carbon budget*
- F. *De Groene Amsterdammer 13 februari 2024, Opnieuw door de morele ondergrens*

(V) Overige reactieve producties

Productie MD-572A t/m MD-572C

- 18. Onderstaande twee stukken over het Science Based Targets Initiative worden ingediend in aanvulling en reactie op de producties die Shell over dit initiatief heeft overgelegd (S-141 en S-142). Het uittreksel van de website van het Sustainable Gas Institute wordt ingediend als reactie op Productie S-123.
 - A. *SBTi en Mott McDonald januari 2023, Oil and Gas Project: Expert Advisory Group Review Evaluation Report*
 - B. *Persbericht 18 maart 2022, Science Based Targets initiative kicks out oil companies, delays validation criteria*
 - C. *Uittreksel website Sustainable Gas Institute uit 2022*

(VI) Analyse en ontwikkelingen ten aanzien van Shell’s beleid

Productie MD-573A t/m MD-573D

- 19. Dit betreft vier stukken met analyses over Shell’s beleid, Shell’s investeringen in olie en gas, alsmede Shell’s betrokkenheid bij belangenorganisaties in de olie- en gasector. Het rapport van Oil Change International dient mede als reactie op de verklaring van Hawkes over reductiepaden. Het stuk uit de Financial Times is een reactie op diverse producties van Shell over haar beleidskeuzes.
 - A. *Oil Change International March 2024, Shell vs. The Climate: Expanding Oil and Gas, Fueling the Climate Crisis*
 - B. *Het Financieele Dagblad, 8 februari 2024, ‘Ook pensioenfondsen voor de zorg stapten uit Shell en BP’*
 - C. *Financial Times, 3 maart 2023, ‘Can Shell close the valuation gap with US rivals?’*
 - D. *ACCR maart 2024, In the dark: gaps in Shell’s climate lobbying disclosures*

(VII) Laatste updates over de klimaatwetenschap

Productie MD-574A en MD-574B: Global Tipping Points Report 2023

20. Dit betreft een belangrijk nieuw rapport met de laatste inzichten op het gebied van kantelpunten.
- A. *NOS 8 december 2023, Wetenschappers waarschuwen in Dubai voor 'domino-effecten' klimaatverandering*
 - B. *Lenton et al, The Global Tipping Points Report 2023. University of Exeter, Exeter, UK*

Productie MD-575A t/m MD-575I: Diverse stukken over de staat van het klimaat anno 2023

21. Het betreft nieuwe stukken over de gevolgen van klimaatverandering anno 2023.
- A. *World Meteorological Organization 12 januari 2024, WMO confirms that 2023 smashes global temperature record*
 - B. *NRC 18 januari 2024, Dit zijn de extremen van 2023, het warmste jaar sinds mensenheugenis*
 - C. *World Meteorological Organization 30 november 2023, 2023 shatters climate records, with major impacts*
 - D. *BBC 8 februari 2024, World's first year-long breach of key 1.5C warming limit*
 - E. *Copernicus Climate Change Service 12 december 2023, We've 'lost' 19 years in the battle against global warming since the Paris Agreement*
 - F. *KNMI, De staat van ons klimaat 2023*
 - G. *Twee nieuwsberichten over de overstromingen in Pakistan*
 - H. *NOS 15 februari 2024, Wadplaten verdrinken, schelpen leggen het loodje: opwarming bedreigt waddennatuur*
 - I. *C.J.M. Philippart et al, 2024, Wadden Sea Quality Status Report Climate change*

Productie MD-576 – 10 new insights in climate science 2023/2024

22. Het betreft een wetenschappelijke update met tien belangrijke inzichten uit de klimaatwetenschap van afgelopen jaar.

Productie MD-577A t/m MD-577C – stukken over het Amazonewoud

23. Dit betreft een studie en twee nieuwsberichten over de staat van het Amazonewoud. Het Amazonewoud is een belangrijk onderdeel van de mondiale hydrologische cyclus en de

koolstofcyclus. Langdurige en/of structurele uitdroging van het Amazonewoud kan mondiale gevolgen hebben.

- A. *CNN 14 februari 2024, 'The Amazon has survived changes in the climate for 65 million years. Now it's heading for collapse, a study says'*
- B. *Flores et al, Nature 2024, 'Critical transitions in the Amazon forest system'*
- C. *NOS 31 januari 2024, 'Recorddroogte in het regenwoud: zorgen over toekomst Amazonegebied'*

Productie MD-578A t/m MD-578C – nieuwe wetenschappelijke studie over de verzwakking van de warme golfstroom

24. Dit betreft een nieuwe wetenschappelijk studie en twee nieuwsberichten over deze studie. De studie bevat nieuwe inzichten over de snelheid waarmee de warme golfstroom zou kunnen stilvallen. Het stilvallen daarvan geldt als kantelpunt in het klimaatsysteem met wereldwijd grote gevolgen, in het bijzonder ook voor West-Europa.

- A. *The Guardian 9 februari 2024, 'Atlantic Ocean circulation nearing 'devastating' tipping point, study finds'*
- B. *CNN 9 februari 2024, Critical Atlantic Ocean current system is showing early signs of collapse, prompting warning from scientists*
- C. *Van Westen et al, Science Advances 2024, 'Physics-based early warning signal shows that AMOC is on tipping course'*

(VIII) Overige nieuwe stukken

Productie MD-579A t/m MD-579H

25. Ten slotte worden nog een aantal andere nieuwe wetenschappelijke berichten en nieuwsberichten overgelegd, alsmede een nieuw rapport van de Special Rapporteur van de VN. Productie MD-579I dient mede als reactie op diverse producties van Shell en M&M over de druk op het elektriciteitsnet.

- A. *Wetzer et al, Science 2024, 'Climate risk assessments must engage with the law'*
- B. *Deprez et al, Science 2024, 'Sustainability limits needed for CO2 removal'*
- C. *The National, 4 januari 2024, 'Rosebank oil will not be kept in UK, Government admits'*
- D. *Nature Climate Change, 9 februari 2024, 'Globally representative evidence on the actual and perceived support for climate action'*
- E. *Frank Elderson (member of the Executive Board of the ECB and Vice-Chair of the Supervisory Board of the ECB), 8 juni 2023, 'The economy and banks need nature to survive'*

- F. *IMF, 5 december 2023, 'Benefits of Accelerating the Climate Transition Outweigh the Costs'*
- G. *David R. Boyd (Special Rapporteur on human rights and the environment), 2 januari 2024, 'Business, planetary boundaries, and the right to a clean, healthy and sustainable environment'*
- H. *Lara Wolters (Rapporteur on the Corporate Sustainability Due Diligence Directive), transcript van verklaring van 28 februari 2024 voor het Europees Parlement*
- I. *Twee NOS-berichten: 'Bedrijven in haven Amsterdam gaan onderling stroom verdelen' en 'Jetten wil bedrijven mogelijk verplichten in piekuren minder stroom af te nemen'*

Waarvan akte!

Advocaat